
Bygger bro mellom etikk og medisin

AKTUELT I FORENINGEN

ANDERS RYEN

anders.ryen@legeforeningen.no
Kommunikasjonsavdelingen

Professorene Reidun Førde og Reidar Pedersen ved Universitetet i Oslo har utviklet et nytt kurs i medisinsk etikk som setter søkelys på etiske dilemmaer i klinisk praksis. Kurset gir leger verktøy for å håndtere komplekse situasjoner.

STÅR BAK NYTT KURS: Med det nye kurset forsøker Førde og Pedersen å gjøre de filosofiske prinsippene forståelig i en medisinsk kontekst. Foto: UiO

Legeforeningen arrangerer nettkurs i etikk, som nylig har vært gjennom en større oppdatering. Førde og Pedersen er forfattere og redaktører. Navnet på kurset har blitt endret fra Etiske dilemma til Klinisk etikk, antall timer er redusert fra 18 til 15, og det er lagt til nye moduler for å tilpasse temaene til felles kompetansemål i etikk.

Filosofi og praktiske fag

Selv om medisinsk etikk kan være et vidt begrep, begrenser Førde og Pedersen seg til sentrale problemstillinger som de kjenner fra legers arbeid og etikk. Fokuset for kurset er derfor etiske dilemmaer som ofte oppstår i klinisk praksis på tvers av spesialitetene.

– Det har alltid vært en utfordring å systematisere det teoretiske faget slik at det kan brukes i praksis, påpeker Førde.

Filosofien har ofte vært sett på som virkelighetsfjern og adskilt fra praktiske fag. Likevel kan disiplinene påvirke hverandre gjennom alt fra politikk og lovverk til handlinger i arbeidshverdagen. Filosofi kan løfte frem prinsipielle dilemmaer, men det må kunne omsettes i praksis. Førde og Pedersen forsøker i kurset å gjøre de filosofiske prinsippene forståelig i en medisinsk kontekst.

– Jeg husker en kirurg som etter kurset sa «Vi mangler språk for dette her, vi.» Det gjorde inntrykk på meg, fordi det var en erkjennelse av at alt må ha et språk. Etikken må ha et språk, og det kan filosofer bidra med, sier Førde, som også ledet Rådet for legeetikk i en årrekke.

Men filosofi alene er ofte begrenset. Legene står med skoene på og ser et annet bilde enn filosofer, politikere og lovgivere. Hvordan man jobber med etikk er derfor viktig. Å ha en etisk utfordring betyr ikke at man er en dårlig lege. Et kurs som gir legene et språk og en bevissthet om etiske dilemmaer gir rom for at det kan oppstå tvil og uenighet, uten at noen har gjort noe galt. En slik bevissthet bidrar til at dilemmaer kan løses før de blir juridiske diskusjoner hvor sanksjonering og disiplinering blir en faktor. Dette sparer alle parter for unødvendige problemer.

– Det er viktig med noen grunnleggende perspektiver i helsetjenesten. Leger deltar i diskusjonen, slik at diskusjonen ikke overlates til andre profesjoner eller politikere. Legeforeningens innspill til tvangslovgivningen og prioriteringsmeldingene er eksempler på dette, mener Pedersen.

Fire sentrale prinsipper

– Det er ikke så mye teori i kurset, men man får en overlevelsespakke med sentrale begreper og fire prinsipper som er mye brukt, sier Pedersen.

Prinsippene fungerer som en veldig kondensert versjon av moderne vestlig idéhistorie og profesjonsetikk de siste 2500 år. De fire prinsippene er selvbestemmelse, velgjørenhet, ikke gjøre skade og rettferdighet. Rundt disse bygger kurset opp aktuelle temaer med en enkel modell for etikkrefleksjon. Gjennom fem til seks trinn kan man anvende prinsippene i egen refleksjon eller samtaler uten at en behøver å kunne så mye om etikk.

Medisin er et komplekst fag, og legen må ha flere tanker i hodet samtidig. Med mange berørte parter som pasienter, pårørende og annet helsepersonell kan ulike interesser og kulturer krasje. Mange av problemene som oppstår har

ingen lettvinte løsninger.

– For å ta gode beslutninger når du står i et vanskelig dilemma, må du bruke litt tid på det, konstaterer Førde.

Det oppstår nesten daglig spenninger hvor ulike perspektiver må balanseres, selv om mye er internalisert og går automatisk hos de fleste leger. Kurset hjelper legene å heve bevisstheten slik at de gjenkjenner usikkerhet, tvil og uenighet om hva som er rett. Det bidrar med en verktøykasse som gjør at legen kan ta et steg tilbake og se på de konkurrerende verdiene, slik at det er mulig å bruke litt ekstra tid til samtale og refleksjon. Kurset øver legene i en etisk sensitivitet.

– Reidun har vært en pioner i å bygge bro mellom etikkfaget og medisinen. Leger skal jo først og fremst lære om sykdom, behandling og prognose, men de må også kunne mer. Den moderne legen trenger etikkfag og en del andre kunnskapsområder, forklarer Reidar Pedersen.

Nytt kurs

Reidun Førde og Reidar Pedersen var med på å lage det første kurset i klinisk etikk, for mellom ti og femten år siden. Et kurs mange har kjennskap til. Det nye kurset har fått nye sentrale temaer som blant annet prioritering, møte med ulike kulturer og folkehelsearbeid.

Det er viktig at kurset skal være gjennomførbart for travle klinikere. Det er mange hensyn å ta. Målgruppen er vid, og kurset skal være lett å lese for alle. Både Førde og Pedersen føler de har måttet inngå en del kompromisser for å få sagt det viktigste. De har derfor forsøkt å inkludere etiske dilemmaer som berører alle spesialiteter, som livets slutt, pasientautonomi og forhold til pårørende. Men de innrømmer at det kan være et behov for å ha egne kurs for enkelte spesialiteter.

– Det viktigste er at legene har et godt nok faktagrunnlag om det medisinske og om den enkelte pasienten. Hva slags konkurrerende verdier er det? Hvem blir berørt av situasjonen? Hva sier lovgivningen? Hva er akseptable handlingsalternativ og hvordan begrunner du dem, sier Førde.

Kurset i klinisk etikk ligger i Legeforeningens kursoversikt på legeforeningen.no, og er relevant for felles kompetansemål i etikk.

Publisert: 23. september 2024. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.24.11.14
© Tidsskrift for Den norske legeforening 2025. Lastet ned fra tidsskriftet.no 26. desember 2025.